

ти рак-ране различите величине и облика, а које су благо улегнуте у оквиру обојеног ткива, оивичене неправилним пуцањем коре. Такође, на обојеној кори се јавља бактеријски ексудат. На крају долази до потпуног сушења читавих стабала.

Са прегледима се почиње три до пет седмица након цвјетања, када се траже некротични листови и младари, увенули цвјетови, савијени врхови младара и бактеријски ексудат. Већа је вјероватноћа да ће бактеријски ексудат бити присутан ујутро када је већа влажност ваздуха. Касније током дана, када је ваздух сувљи, ексудат може бити сјајан и стакласт.

Током лjeta могу се наћи рак-ране које се формирају на кори на прелазу здравог и болесног ткива. У јесен, мумифицирани плодови и лишће које није отпало са осушених грана указују на присуство *Erwinia amylovora*. Такође, ово може помоћи и у лоцирању рак-рана на стаблима током зиме пошто се зими тамна кора на рак-ранама на зараженим стаблима теже уочава јер је и здрава кора током зиме тамна, поготово на старијим стаблима.

1.2. Узорковање за лабораторијско тестирање

- Узимање узорака за лабораторијско тестирање треба вршити истовремено са визуелним прегледима, у периоду вегетације.

- Пожељно би било да се узорци са симптомима за лабораторијско тестирање на присуство проузроковача бактериозне

пламењаче састоје од цвјетова, младара, листова, плодића (са некротом и ако је могуће, бактеријским ексудатом) или обезбојеног суркортикалног ткива (након гуљења коре са рак-рана на младарицама, гранама, стаблу или коријеновом врату) у производним засадама, окућницама и матичњацима. Узорак треба да обухвати око 10 cm здравог ткива које се налази испод зараженог ткива, као и око 10 cm зараженог ткива. Узорке спаковати у пластичну врећу да би се спријечило исушивање и обиљежити на одговарајући начин. Узорци треба да буду обрађени што је прије могуће, а прије анализе узорци се чувају при температури од 4 °C до 8 °C. Након анализе, узорци се могу чувати у фрижидеру до двије седмице у случају потребе за додатним тестирањем,

- Када не постоје биљке са симптомима, узорак се састоји од 100 гранчица дужине око 10 cm које су узете са 100 биљака различитих врста и/или сорти. Ако у лоту постоји неколико родова, сви родови треба да буду једнако заступљени у узорку, при чему максимално три рода могу бити у једном узорку. Узорке спаковати у пластичну врећу и обиљежити на одговарајући начин.

- Приликом узорковања потребно је испратити принципе добре праксе за узорковање биља и биљних дијелова за лабораторијско тестирање (нпр. евиденција података о узроку на лицу мјеста узорковања, коришћење одговарајућег прибора и материјала за узорковање, дезинфекција прибора и алата итд.).

ПРИЛОГ 3.

Табела 1. Преглед броја визуелних прегледа и узорака за лабораторијско испитивање присуства инфекције *Erwinia amylovora* у производним засадама, на пољопривредним газдинствима и окућницама у Републици Српској

Подручје	Биљке домаћини	Укупно
Република Српска	120	120

Табела 2. Број службених узорака из увоза и са матичних стабала регистрованих расадника за лабораторијско испитивање присуства *Erwinia amylovora*

Узорци	Број визуелних прегледа са узорковањем ради тестирања латентне инфекције
Матична стабла биљака домаћина	10
Увезене пошиљке биљака домаћина	5
Укупно	15

Табела 3. Укупан број визуелних прегледа са узорковањем за лабораторијско испитивање за Програм посебног надзора над присуством *Erwinia amylovora* на подручју Републике Српске у 2023. години

Узорковања и визуелни прегледи	Број визуелних прегледа са узорковањем за лабораторијско испитивање
Производни засади, пољопривредна газдинства и окућнице у Републици Српској	120
Матична стабла биљака домаћина	10
Увоз	5
Укупно	135

1055

На основу члана 31. став 1. Закона о заштити здравља биља у Републици Српској ("Службени гласник Републике Српске", број 25/09) и члана 76. став 2. Закона о републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске", бр. 115/18, 111/21, 15/22, 56/22, 132/22 и 90/23), министар пољопривреде, шумарства и водопривреде д о н о с и

ПРОГРАМ

ПОСЕБНОГ НАДЗОРА НАД ПРИСУСТВОМ *Phytophthora fragariae* var. *rubi* – ПРОУЗРОКОВАЧА ФИТОФТОРОЗЕ МАЛИНЕ НА ПОДРУЧЈУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У 2024. ГОДИНИ

Члан 1.

Овим програмом утврђују се мјере, рокови, начин спровођења мјера, субјекти који их спроводе, извори и начин обезбјеђивања и коришћења средстава, као и начин контроле спровођења мјера посебног надзора над присуством *Phytophthora fragariae* var. *rubi* (Wilcox and Duncan) Man in 't Veld – проузроковача фитопфторозе малине на подручју Републике Српске у 2024. години.

Члан 2.

Циљ овог програма је утврђивање присуства, односно одсуства карантински штетног организма *Phytophthora rubi* на мјестима уласка пошиљки биљака домаћина које се увозе у Републику Српску, у регистрованим расадницима и у производним засадама биљака домаћина.

Члан 3.

(1) Посебан надзор ради детекције карантински штетног организма *Phytophthora fragariae* var. *rubi* спроводи се на цијелој територији Републике Српске.

(2) Подручја рада су мјеста уласка у Републику Српску, мјеста производње садног материјала биљака домаћина, као и производни засади биљака домаћина.

(3) Посебан надзор и мјере надзора на граници и у регистрованим расадницима спроводи Републичка управа за инспекцијске послове (у даљем тексту: Инспекторат).

(4) Институције које имају овлашћење Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде (у даљем тексту: Министарство) за спровођење послова од јавног интереса у области дијагностике штетних организама и заштите здравља биља за штетни организам из става 1. овог члана

спроводе посебан надзор у производним засадима биљака домаћина.

(5) Овлашћена институција припрема информационе летке са стручним савјетима о начинима спречавања ширења и могућим мјерама контроле патогена и вектора.

(6) Програм посебног надзора подразумијева мониторинг који се спроводи над присуством штетних организама (у даљем тексту: мониторинг).

(7) Увозне пошиљке које су обухваћене мониторингом не задржавају се на граничном прелазу и за њих фитосанитарни инспектор издаје рјешење о забрани промета до добијања резултата лабораторијских анализа.

(8) У случају детекције карантински штетног организма, Инспекторат предузима све неопходне радње у складу са прописима којима је регулисана ова област.

Члан 4.

(1) Одабир локација извршен је на основу биологије штетног организма, климатских услова за његов развој, географске дистрибуције и величине комерцијалних производних засада и регистрованих расадника врста биљака домаћина.

(2) Биљна врста домаћин овог патогена у Републици Српској је малина (*Rubus idaeus* L.), а остале биљке домаћини овог патогена су: црна малина (*Rubus occidentalis* L.), купина (*Rubus fruticosus* L.), јагода (*Fragariae* × *ananassa*), логанова малина (*Rubus* × *loganobaccus*), Tayberry (*Rubus fruticosus* × *idaeus*) и шумска јагода (*Fragaria vesca*).

Члан 5.

Вријеме вршења надзора код регистрованих произвођача садног материјала и произвођача конвенционалних засада малине прописано је на основу животног циклуса штетног организма и фенологије биљака домаћина и врши се у складу са међународно признатим и валидним дијагностичким методама.

Члан 6.

(1) Визуелни прегледи и узимање службених узорака врши се током сезоне раста, када су симптоми видљиви. Визуелне прегледе и узорковање из производних засада биљака домаћина врше овлашћене институције уз присуство запослених у Министарству, који обављају послове пружања стручних услуга у пољопривреди и који одређују локацију и засад за узимање узорака.

(2) Преглед дистрибуције и броја узорака за визуелни преглед и лабораторијско испитивање присуства *Phytophthora fragariae* var. *rubi* у производним засадима у Републици Српској, које врше овлашћене институције, приказан је у Табели 1. у Прилогу 1. овог програма, који чини његов саставни дио, а детаљан приказ броја узорака биће дефинисан уговором о условима за реализацију и коришћење средстава за финансирање Програма из области заштите здравља биља.

(3) Посебне мјере надзора, узорковање матичних стабала из регистрованих засада и садног материјала из увоза спроводи Инспекторат.

(4) Преглед дистрибуције и броја узорака за визуелни преглед и лабораторијско испитивање присуства *Phytophthora fragariae* var. *rubi* у регистрованим расадницима у Републици Српској приказан је у Табели 2. у Прилогу 1. овог програма, који чини његов саставни дио. Инспекторат шаље шифроване узорке из регистрованих расадника на лабораторијско тестирање овлашћеним институцијама за лабораторијско тестирање.

(5) Број службених узорака за лабораторијско испитивање присуства *Phytophthora fragariae* var. *rubi* биљака из увоза које врши Инспекторат на граничним прелазима приказан је у Табели 3. у Прилогу 1. овог програма.

Члан 7.

(1) Опис мјеста узимања узорака и GPS позиција, као и остали подаци, наводе се електронским путем у Записнику информационог система ЕтФарм, односно подин-

формационог система Фито-Гис (у даљем тексту: Фито-Гис).

(2) Ток визуелног прегледа и узорковања приказан је у Прилогу 2. овог програма, који чини његов саставни дио.

Члан 8.

(1) Лабораторијска испитивања узорака врше се у складу са међународно признатим и валидним дијагностичким методама.

(2) Лабораторијски извјештај, поред резултата анализе узорака, мора садржавати методе по којима је вршена детекција.

Члан 9.

(1) Свака локација узорковања уноси се у Фито-Гис апликацију.

(2) Према резултатима спровођења овог програма и извјештаја из лабораторија омогућава се потпун преглед локација узорковања, те локација са негативним и позитивним узорцима унутар Фито-Гис-а.

Члан 10.

(1) Рок за узимање узорака матичних стабала из регистрованих расадника, производних засада, те достављање узорака овлашћеној лабораторији ради лабораторијских анализа је 1. децембар 2024. године.

(2) Резултати овог програма воде се и достављају електронским путем Министарству, користећи Фито-Гис, до 10. децембра 2024. године.

(3) Рок за узимање узорака из увоза, те достављање овлашћеној лабораторији ради лабораторијских анализа, од стране Инспектората је 31. децембар 2024. године.

(4) Овлашћене институције одмах извјештавају Министарство о посебним догађајима током спровођења овог програма, а посебно о свим случајевима откривања штетног организма који је предмет посебног надзора.

(5) У случају откривања штетних организама који су предмет посебног надзора овлашћене институције одмах обавјештавају Министарство и Инспекторат, који предузима неопходне фитосанитарне мјере с циљем спречавања ширења и сузбијања штетног организма, а у складу са прописима из ове области, те о томе обавјештава Министарство.

Члан 11.

Спровођење овог програма финансира се из буџета Републике Српске на основу Правилника о условима и начину остваривања новчаних подстицаја за развој пољопривреде и села у 2024. години – право на подстицајна средства за финансирање програма из области заштите здравља биља.

Члан 12.

Ступањем на снагу овог програма престаје да важи Програм посебног надзора над присуством *Phytophthora rubi* – проузроковача фитофторозе малине на подручју Републике Српске у 2023. години ("Службени гласник Републике Српске", број 29/23).

Члан 13.

Овај програм ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Српске".

Број: 12.03.3-330-628/24
15. марта 2024. године
Бањалука

Министар,
Др **Саво Минић**, с.р.

ПРИЛОГ 1.

Табела 1. Преглед дистрибуције и броја узорака за визуелни преглед и лабораторијско испитивање присуства *Phytophthora fragariae* var. *rubi* у производним засадима у Републици Српској

Подручје	Биљке домаћини (малина, купина, јагода, шумска јагода)
Производни засади	89

Табела 2. Преглед дистрибуције и броја узорака за визуелни преглед и лабораторијско испитивање присуства *Phytophthora fragariae* var. *rubi* у регистрованим расадницима у Републици Српској

Подручје	Биљке домаћини (малина)
Регистровани расадници	50

Табела 3. Број службених узорака за лабораторијско испитивање присуства *Phytophthora fragariae* var. *rubi* биљака из увоза из члана 6. став 5. овог програма које врши Инспекторат на граничним прелазима

Узорци	Број узорака
Увезене пошиљке биљака домаћина	5
Укупно	5

ПРИЛОГ 2.

ТОК ВИЗУЕЛНОГ ПРЕГЛЕДА И УЗОРКОВАЊЕ

Име: *Phytophthora rubi* (Wilcox and Duncan) Man in 't Veld
Phytophthora fragariae var. *rubi* (Wilcox and Duncan)

Симптоми: Током визуелног прегледа малињака и узорковања на терену потребно је сагледати цијели засад, а посебно обратити пажњу на нагнуте терене, у нижим дијеловима засада гдје се најдуже задржава вода, а гдје се појављују први симптоми болести.

Рани симптоми појаве болести представљају одсуство овогодишњих изданака, што се може уочити у прољеће и рано лјето. Најчешће се суши по неколико биљака у групи, смањује се број нових изданака и нема обнављања малињака.

Млади изданци заражене малине се суше и српасто савијају у облику "пастирског штапа". На двогодишњим изданицима заражене малине пупољци не крећу са вегетацијом. Током лета лишће се суши, родне граниче жуте и суше се. Јако заражени родни изданци се обично суше прије дозријевања плодова.

Најзначајнији симптоми се јављају на обољелом коријењу. Инфициране биљке имају слабије развијен коријенов систем. Долази до промјене боје коријена, а након скидања коре уочава се мркорујичаста боја паренхиме, са јасном разликом између зараженог и здравог дијела. Појава болести на коријену и коријеновом врату са јасним прелазом између зараженог и здравог дијела ткива може послужити као поуздан дијагностички симптом фитифторозе малине.

У расадничкој производњи прегледом треба обухватити све сорте биљака домаћина расадничке производње, а узорковати биљке слабог пораста са очигледним сушењем надземног дијела.

Код пошиљки из увоза узимати за анализу оне биљке на којима се испољавају горенаведени симптоми на надземном и подземном (коријен) дијелу.

Сваки појединачни узорак узет за лабораторијску анализу из производње, расада или из увоза треба да обухвата од двије до четири цијеле биљке.

Циклус развоја болести: различите врсте рода *Phytophthora* преживљавају зимску хладноћу и топла, сува лјета у форми оспора, хламидоспора или мицелије у инфицираним биљним дијеловима или у земљи.

Расијавање: зараженим садним материјалом, водом, земљом, алатом, обућом.

Изолација: врши се међународно признатим методама наведеним: Bulletin OEPP/EPPO *Phytophthora fragariae*;

Bonants P, Hagenaar-de Weerd M, van Gent-Pelzer M, Lacourt I, Cooke D, Duncan J, (1997) Detection and identification of *Phytophthora fragariae* Hickman by the polymerase chain reaction, *European Journal of Plant Pathology*, 103(4), 345–355.

Идентификације:

Bulletin OEPP/EPPO *Phytophthora fragariae*;

Cooke DEL, Drenth A, Duncan JM, Wagels G, Brasier CM (2000): A molecular phylogeny of *Phytophthora* and related Oomycetes, *Fungal Genetics and Biology*, 30: 17–32.

кона о републичкој управи ("Службени гласник Републике Српске", бр. 115/18, 111/21, 15/22, 56/22, 132/22 и 90/23), министар пољопривреде, шумарства и водопривреде доноси

ПРОГРАМ

ПОСЕБНОГ НАДЗОРА НАД ПРИСУСТВОМ КАРАНТИНСКОГ ШТЕТНОГ ОРГАНИЗМА *Phytophthora ramorum* Werres, De Cock & Man in 't Veld sp. nov. – ПРОУЗРОКОВАЧА ИЗЕНАДНОГ УГИНУЋА И СУШЕЊА ДРВЕНАСТИХ БИЈАКА НА ПОДРУЧЈУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У 2024. ГОДИНИ

Члан 1.

Овим програмом утврђују се мјере, рокови, начин спровођења мјера, субјекти који их спроводе, извори и начин обезбјеђивања и коришћења средстава, као и начин контроле спровођења мјера посебног надзора над присуством *Phytophthora ramorum* Werres, De Cock & Man in 't Veld sp. nov. – проузроковача изненадног угинућа и сушења дрвених биљака на подручју Републике Српске у 2024. години.

Члан 2.

(1) Циљ Програма је утврђивање присуства, односно одсуства карантински штетног организма *Phytophthora ramorum* на пољопривредним газдинствима и окућницама на којима се узгајају биљке домаћини *P. ramorum*, који су наведени у Прилогу 1. овог програма и чине његов саставни дио, као и на јавним површинама.

(2) Биљке домаћини карантинског штетног организма *Phytophthora ramorum*, у Републици Српској наведене су у Прилогу 1. овог програма.

(3) Посебним надзором истражује се шире подручје, односно локалитети на којима се у Републици Српској узгајају биљке домаћини из става 2. овог члана ради одређивања статуса истраживаног подручја за наведени организам, те утврђивања могућих путања уласка или ширења у Републици Српској.

Члан 3.

(1) Посебан надзор ради детекције карантински штетног организма *Phytophthora ramorum* спроводи се на цијелој територији Републике Српске.

(2) Подручја рада су производни засади биљака домаћина, пољопривредна газдинства, окућнице и јавне површине.

(3) Овлашћене институције које имају овлашћење Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске (у даљем тексту: Министарство) за спровођење послова од јавног интереса у области дијагностике штетних организама и заштите здравља биља за штетни организам из става 1. овог члана спроводе посебан надзор у производним засадима, на пољопривредним газдинствима и окућницама, као и на јавним површинама.

(4) Овлашћена институција припрема информационе летке са стручним савјетима о начинима спречавања ширења и могућим мјерама контроле патогена и вектора.

(5) Програм посебног надзора подразумева мониторинг који се спроводи над присуством штетних организама (у даљем тексту: мониторинг).

(6) У случају детекције карантинског штетног организма, Републичка управа за инспекцијске послове предузима све неопходне радње у складу са прописима којима је регулисана та област.

Члан 4.

Одабир локација врши се на основу познавања биологије карантинског штетног организма, климатских услова за његов развој и географске дистрибуције и величине комерцијалних производних засада и других површина на којима се узгајају биљке домаћини.

1056

На основу члана 31. став 1. Закона о заштити здравља биља у Републици Српској ("Службени гласник Републике Српске", број 25/09) и члана 76. став 2. За-